

פרשת א.ס. – מרגל רומני שפעל בישראל במסווה של עולה חדש

(1958-1965)

פתח דבר

שירותי המודיעין של בריה"מ וגרורותיה במזרח-אירופה פעלו לאיסוף מודיעין בישראל החל מקום המדינה, כאשר השירותים המזרח-אירופאים משמשים, לעיתים, כקבלני-משנה לצרכיה המודיעיניים של מעצמת-העל הסובייטית.

שירות המודיעין הרומני, לדוגמה, היה, בתקופה הקומוניסטית, אחד השירותים הדומיננטיים שפעלו כנגד ישראל. את פעילותו הוא ניהל באמצעות קציני מודיעין, ששירתו בכיסוי של ממלאי תפקידים רשמיים בנציגויות הרומניות השונות בישראל.

בין השיטות המרכזיות של מדינות הגוש המזרחי להחדרת סוכנים לישראל היה במסווה של עולים חדשים. ככלל, תנועת מהגרים היא הזדמנות נוחה עבור שירותי מודיעין להחדרת סוכנים, ומדינת ישראל, ארץ קולטת עלייה מובהקת, הייתה אידיאלית מבחינה זו. אך מאחר והעלייה מבריה"מ הייתה מוגבלת ומצומצמת ביותר, השתמשו הסובייטים בגלי העלייה מארצות מזרח-אירופאיות אחרות להחדרת סוכנים לישראל ולהפעלתם באיסוף מודיעין. בין אלה רומניה, שבשנות החמישים והשישים, הייתה ממנה עלייה המונית לישראל.

על פי ה"מודוס אופרנדי" המזרח-אירופי, המשוגרים היו לרוב אנשים בעלי רקע מפלגתי קומוניסטי פעיל. חלקם גויסו לאחר שהחלו בתהליכי עלייה ואחרים הוחדרו במסווה של עולים בהנחיית גורמי המודיעין. לחלקם הייתה ישראל רק תחנת ביניים בדרך להחדרתם למדינה מערבית אחרת.

שירות הביטחון הכללי התייחס, לאורך השנים, בכובד ראש לאפשרות שבין העולים ממזרח אירופה יהיו גם סוכנים שהוחדרו על ידי שירותי המודיעין, כולל השירות הרומני, ופעל לחשיפתם.

אחד מאלה היה א.ס., שסיפור חשיפתו מובא להלן.

קורות חייו וגיוסו כסוכן של המודיעין הרומני

א.ס. נולד ב-1923 למשפחה יהודית בעיר דז' שבטרנסילבניה. היה חבר המפלגה הקומוניסטית הרומנית, אליה הצטרף במהלך מלחמת העולם השנייה.

- ב-1944 הצטרף למנגנון המפלגה, בו התקדם לתפקיד של מזכיר מחוז.
- ב-1948 היה לראש לשכתו של שר החקלאות הרומני: השר, וסגנו – ניקולאי צ'אושסקו, לימים נשיא רומניה – סייעו לו בתקופות שונות בהמשך דרכו.
- ב-1952 בעקבות הדחתו של שר החקלאות, כתוצאה ממאבקי כוח פנימיים במפלגה הקומוניסטית הרומנית, הודח גם א.ס. מתפקידו.
- א.ס. נעצר, הועבר לבית חולים לחולי נפש, ונחקר שם באכזריות. לאחר מספר חודשים שוחרר ממעצרו, אך איבד את מעמדו במפלגה. על-רקע זה חזר לעבוד במקצועו – אלקטרו-מכאניקה. "חוויותיו" ממעצרו וחקירתו רדפו אותו לאורך שנים והשפיעו, לדבריו, על ההחלטות שקיבל.
- ב-1956 זומן למשרדי המפלגה הקומוניסטית, הואשם ב"סטיות ימניות", והוצעה לו דרך לטהר את עצמו: לקבל על עצמו "שליחות קשה" מטעם המפלגה. א.ס. פנה לצ'אושסקו, אך זה סירב להתערב ולא.ס. לא נותרה ברירה אלא להיענות להצעה.

- א.ס. הוכשר לשליחותו בקורס מודיעין שנמשך חצי שנה. במהלכו הודרך – עיונית ומעשית – בפעילות חשאית, בשיטות שונות של תקשורת חשאית, ובגיוס סוכנים. יעדו – ישראל – נמסר לו רק בסופו של הקורס. הוא הוחתם על "חוזה סוכן" לחמש שנים. הוטל עליו להיקלט בישראל, ולהתיישב בחיפה. משימותיו המודיעיניות היו: להכיר את המערכת הפוליטית הישראלית, לדווח לשולחיו על הכוחות הפוליטיים המובילים במדינה, לעקוב אחר המצב הכלכלי ולדווח על חוזים מסחריים בין ישראל למדינות המערב, וכן לאתר מועמדים לגיוס כסוכנים למודיעין הרומני.
- ב-27 אפריל 1958 עלה א.ס. לישראל עם משפחתו: אשתו ושני ילדיהם. תחילה נשלח לקיבוץ, שם עבד במקצועו ונקלט ללא קושי מיוחד. הוא עזב את הקיבוץ בלחץ אשתו ועבר לחיפה, שם עבד כחשמלאי.
- ב-1963 התקבל לעבודה כאחראי על תחזוקת הציוד במכבסה של חברה באזור הצפון.

א.ס. נחשד בריגול

חודשים ספורים לאחר עלייתו של א.ס. ארצה החלו להתקבל ידיעות, ממקורות שונים, שהחשידו אותו כסוכן של המודיעין הרומני.

בספטמבר 1958 הוא זומן לתחקור על ידי עובד המחלקה המקצועית בשירות הביטחון הכללי, ותשובותיו התקבלו על דעתו של המתחקר, ולא עוררו חשד.

ואולם, ידיעות מחשירות אודותיו הוסיפו להתקבל. אחת מהן הובילה להגדרתו של א.ס. כחשוד בריגול, ולהפעלת פיקוח עליו תוך שימוש באמצעים מבצעיים. במהלך הפיקוח התברר כי א.ס. היה ערני לאפשרות של עיקוב אחריו, ולעיתים קרובות חשף את העיקוב. המחלקה המקצועית השתכנעה כי מכתביו לחו"ל מכילים גם תוכן סמוי.

הפיקוח המבצעי על א.ס. נוכח החשדתו בריגול נמשך קרוב לשש שנים. בינתיים, הצטברו בתיקו ידיעות מחשידות אודותיו – בעיקר מתחקוריהם של עולים חדשים מרומניה, לצד המאפיינים המחשידים בהתנהגותו. אך בכל אלה לא היה די כדי הצגת ראיות לצורך העמדתו לדין.

החשיפה

ביולי 1964 עבר א.ס. להתגורר עם משפחתו בשכונת נווה שאנן בחיפה. הדירה הצמודה לדירתו נשכרה בידי אנשי שירות הביטחון הכללי ושימשה להידוק הפיקוח המבצעי עליו.

ב-22 במרס 1965 נרשמה פריצת דרך, כאשר שידור של המודיעין הרומני לדירתו של א.ס. נקלט בידי גורמי שירות הביטחון הכללי, שפיקחו עליו. אך גם בכך לא היה די. כדי לעוצרו ולהעמידו לדין, נדרשו ראיות, שיעמדו במבחן המשפטי, כגון תפיסתו "על חם" בשעת קליטת שדר ממפעיליו ברומניה, כשבידיו חומר מרשיע כגון: רישומי הקליטה, מפתח הצופן לפענוח השדר, וכד'.

לצורך השגת הראיות נערך לכך שירות הביטחון הכללי, ולמחרת היום, עם תחילתו של שידור נוסף מן המודיעין הרומני אל א.ס., פרצו אנשי המבצעים של השירות לדירתו מלווים בקצין משטרה, כשבידו צו-מעצר.

בעת הכניסה לדירה, הייתה דלת חדר השינה של בני הזוג נעולה, והיא נפרצה לאחר שבני הבית סירבו לדרישת קצין-המשטרה לפותחה.

בחדר-השינה נמצא מקלט-הרדיו ששימש לקליטת השידורים. בידי אשתו של א.ס. הוחזקה פיסת-נייר חרוכה, שכללה רישומים שעשה א.ס. במהלך קליטת השידור ממפעיליו, ואשר אותה ניסתה, ככל הנראה, לשרוף בתנור שבחדר.

בני הזוג הופרדו. א.ס. שהבין כי נחשף, הסגיר את האוזניות ששימשו אותו בקליטת השידורים ואת הצופן.

התקירה

א.ס. נחקר במשך חודש ימים. הוא הודה חלקית, בעיקר בנושאים בהם "הופלל", אך בנושאים האחרים נקט שיטה של "גילוי טפח וכיסוי טפחיים" ומסר מידע חלקי, תוך ניסיון להטעות את החוקרים.

רק בשלבים מאוחרים של החקירה כאשר מאסרה של אשתו, דאגתו לילדיו וחששו מהרעת תנאי-מעצרו משמשים ברקע, הוא "נפתח" ומסר פרטים בנוגע להפעלתו, למשימותיו ולתקשורת בינו לבין המודיעין הרומני.

בין היתר, סיפר א.ס. על שתי פגישות חשאיות שקיים בארץ עם קצין מודיעין רומני, ואימת את הנחת-העבודה של שירות הביטחון הכללי, לפיה הכילו מכתביו לרומניה תכנים סמויים.

אשתו של א.ס. נחקרה אף היא, ונקטה קו של הכחשה גורפת, כולל הכחשת הניסיון לשרוף את הניירת – למרות שלפעולה זו היו עדי-ראיה. בתום חקירתה, ולמרות שהוערך כי הייתה שותפת לפעילותו המודיעינית של בעלה, הוחלט שלא להעמידה לדין, והיא שוחררה, גם מתוך התחשבות בילדיהם של בני הזוג.

המשפט והגירוש

משפטו של א.ס. החל בספטמבר 1965 בבית המשפט המחוזי בחיפה. הדיון התקיים בלשכתו של אב בית הדין, על מנת להוסיף ולשמור בסוד – באותו שלב – את דבר מעצרו של א.ס.

כתב האישום הכיל ארבעה סעיפים: קשירת קשר לאיסוף ידיעות, איסוף ידיעות ומסירת ידיעות – כל אלו בכוונה לפגוע בביטחון המדינה, וכן מגע עם סוכן זר (סוכני מודיעין רומניים).

א.ס. כפר בכל האישומים, וטען להגנתו כי עשה את אשר עשה מתוך אילוץ, בהשפעת איומים ומחוסר ברירה – ולא מתוך רצון חופשי. הוא הזכיר, בהקשר זה, את העינויים שעבר במעצרו ברומניה ב-1952, ואת השפעתם עליו. כן טען כי לא היה בכוונתו לפגוע בביטחון המדינה, וכי הידיעות שמסר היו שוליות והוא

אף התחמק ממילוי המשימות שהוטלו עליו. בין היתר, טען כי חרף ההוראות שקיבל, נמנע מלקבל משרה בקרית הפלדה בעכו, ומלהצטרף למפא"י – וזאת על מנת לנתק עצמו, מראש, ממידע ששולחיו היו מעוניינים בו. הוא אף ציין כי השתמט מגיוס סוכנים נוספים למודיעין הרומני.

אחרית דבר

א.ס. הורשע בדין ונדון לשש שנות מאסר.

הרומנים פנו, בראשית 1966, בצינורות בלתי רשמיים, וביקשו לשחררו. הם הבהירו כי "האינסטנציה הגבוהה ביותר במדינתם" – קרי, הנשיא צ'אושסקו – מתעניינת בגורלו של א.ס.

השירות לא ראה תועלת בהמשך מעצרו של א.ס. והסכים לשחררו, בתנאי שיעזוב את הארץ ויחזור לרומניה.

ב-23 במאי 1967 הופחת עונשו של א.ס., גם בנו שוחרר שחרור מוקדם משירותו בצה"ל. וכך, ב-30 במאי 1967 – ששה ימים לפני "מלחמת ששת הימים" – עזבה משפחתו של א.ס. את ישראל ושבה לרומניה.
